

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

©2024 ПАВЛОВА О. М., БАРИЛЮК С. А., БАРДАСЬ В. П., ШИРШИКОВ Н. О., ГОЛУБЧУК І. М.

УДК 331.5(477)
JEL: E24; F66; J21; J61

Павлова О. М., Барилюк С. А., Бардась В. П., Ширшиков Н. О., Голубчук І. М. Трансформація європейського ринку праці в контексті російської військової агресії проти України

Мета цієї дослідницької роботи полягає в глибокому аналізі впливу війни в Україні на працевлаштування в країнах Європейського Союзу, зокрема в Польщі, а також у визначенні можливих шляхів підтримки цього ринку в умовах кризи. У роботі проведено ґрунтовний аналіз впливу війни в Україні на ринок праці країн Європейського Союзу, зокрема в Польщі; досліджено основні тенденції міграції українців до країн ЄС та їхню участь у ринку праці; проаналізовано основні політичні та економічні заходи, спрямовані на підтримку ринку праці в умовах війни, зокрема в Польщі; визначено кількість українських біженців та частку тих, хто залишиться в ЄС та інших країнах Західної Європи в середньостроковій перспективі, що буде залежати від тривалості та суворості війни. У разі продовження або загострення бойових дій кількість втікачів збільшиться. Подовжений і більш інтенсивний збройний конфлікт, імовірно, також зменшить частку повернення на Україну біженців. Розподіл біженців за віком матиме важливе значення для їхнього впливу на пропозицію праці в країнах, що приймають. Після вторгнення Росії Україна ввела у всій країні воєнний стан, що перешкоджає чоловікам віком від 18 до 60 років покинути країну. Внаслідок цього перші хвилі біженців включали старших людей, дітей і жінок працездатного віку. У майбутньому ставлення до українських біженців на ринку праці буде визначатися економічною ситуацією в різних країнах. Зростаюче безробіття, інфляція та сповільнення економічного поступу можуть бути сприятливі частину суспільства як наслідок масової міграції. Проте, незважаючи на швидкі політичні заходи, бар'єри на ринку праці та за його межами залишаються серйозними перешкодами для біженців, ускладнюючи їхню інтеграцію на ринках праці країн, які їх приймають, особливо в середньостроковій перспективі. Невизначеність щодо подальшого розвитку війни ускладнює точне оцінювання її можливого впливу на ринок праці. Відсоток українських біженців у віці працездатності визначатиме їх вплив на робочу силу країн, які їх приймають.

Ключові слова: ринок праці, європейський ринок, трансформація, війна, військова агресія проти України.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 31.

Павлова Олена Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки і торгівлі, Волинський національний університет імені Лесі Українки (просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна)

E-mail: pavlova.olena@vnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8696-5641>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1371107>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=58479894200>

Барилюк Софія Анатоліївна – студентка, кафедра економіки і торгівлі, Волинський національний університет імені Лесі Українки (просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна)

E-mail: baryluk.s03@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0701-292X>

Бардась Валерія Павлівна – студентка, кафедра економіки і торгівлі, Волинський національний університет імені Лесі Українки (просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна)

E-mail: bardaslara15@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6634-9213>

Ширшиков Назарій Олександрович – здобувач наукового ступеня, Волинський національний університет імені Лесі Українки (просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна)

E-mail: n.o.shyrshykov@outlook.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1927-1232>

Голубчук Ігор Миколайович – аспірант кафедри економіки і торгівлі, Волинський національний університет імені Лесі Українки (просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна)

E-mail: ieeer@ieeer.top

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2369-5558>

UDC 331.5(477)
JEL: E24; F66; J21; J61

Pavlova O. M., Baryliuk S. A., Bardas V. P., Shyrshykov N. O., Holubchuk I. M. Transformation of the European Labor Market in the Context of Russian Military Aggression Against Ukraine

The purpose of this research work is to provide an in-depth analysis of the impact of the war in Ukraine on employment in the European Union, in particular in Poland, as well as to identify possible ways to support this market in times of crisis. The paper conducts a thorough analysis of the impact of the war in Ukraine on the labor market of the European Union countries, in particular in Poland; the main trends in the migration of Ukrainians to the EU countries and their participation in the labor market are studied; the main political and economic measures aimed at supporting the labor market during the wartime, in particular in Poland, are analyzed; the number of Ukrainian refugees and the share of those who will remain in the EU and other Western European countries in the medium

term has been determined, which will depend on the duration and severity of the ongoing war. If hostilities continue or escalate, the number of fugitives will increase. A prolonged and more intense armed conflict is also likely to reduce the proportion of return Ukraine refugees. The distribution of refugees by age will be important for their impact on the supply of labor in host countries. Since Russia's invasion, Ukraine has imposed country-wide martial law, preventing men between the ages of 18 and 60 from leaving the country. As a result, the first waves of refugees included the elderly, children and women of working age. In the future, the attitude towards Ukrainian refugees in the labor market will be determined by the economic situation in different countries. Rising unemployment, inflation, and slowing economic progress can be perceived by a part of society as a consequence of the mass migration. However, despite rapid policy measures, barriers in and out of the labor market remain serious obstacles for refugees, making it difficult for them to integrate into the labor markets of their host countries, especially in the medium term. Uncertainty about the further development of the war makes it difficult to accurately assess its possible impact on the labor market. The percentage of Ukrainian refugees of working age will determine their impact on the workforce of the countries that host them.

Keywords: labor market, European market, transformation, war, military aggression against Ukraine.

Fig.: 3. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 31.

Pavlova Olena M. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Economics and Trade, Lesya Ukrainka Volyn National University (13 Voli Ave., Lutsk, 43025, Ukraine)

E-mail: pavlova.olena@vnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8696-5641>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1371107>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58479894200>

Baryliuk Sofia A. – Student, Department of Economics and Trade, Lesya Ukrainka Volyn National University (13 Voli Ave., Lutsk, 43025, Ukraine)

E-mail: baryluk.s03@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0701-292X>

Bardas Valeriia P. – Student, Department of Economics and Trade, Lesya Ukrainka Volyn National University (13 Voli Ave., Lutsk, 43025, Ukraine)

E-mail: bardaslera15@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6634-9213>

Shyrshykov Nazarii O. – Applicant for a Scientific Degree, Lesya Ukrainka Volyn National University (13 Voli Ave., Lutsk, 43025, Ukraine)

E-mail: n.o.shyrshykov@outlook.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1927-1232>

Holubchuk Ihor M. – Postgraduate Student of the Department of Economics and Trade, Lesya Ukrainka Volyn National University (13 Voli Ave., Lutsk, 43025, Ukraine)

E-mail: ieeer@ieeer.top

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2369-5558>

Неспровокована та необґрунтована військова агресія Росії проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, викликала гостру реакцію міжнародної громадськості та призвела до величезних страждань і втрат для України та її народу, спричинивши найбільшу масову міграцію в Європі з часів Другої світової війни, особливо серед жінок і дітей. Кордони Європейського Союзу відкриті для українців завдяки безвізовому режиму та запуску унійної директиви про масовий приплив переміщених осіб з України, яка гарантує їм та членам їх сімей тимчасовий захист у країнах – членах ЄС [8].

Більшість біженців, щоб уникнути насильства, виїхала до сусідніх країн, таких як Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія та Молдова. Уже за тиждень після початку вторгнення до ЄС через ці країни прибуло понад 650 тисяч переміщених осіб, і ця кількість з часом тільки збільшувалась. За даними УВКБ ООН, з моменту початку вторгнення до серпня 2022 р. понад 10,64 млн українців залишили свою країну, з яких майже 8,1 млн вїхали до чотирьох сусідніх країн – членів ЄС. Найбільше переміщених осіб, окрім Росії, зараз перебуває в Польщі, яка прийняла понад 1,27 млн біженців [21].

Припускається, що багато українців, які залишають Україну через війну, знайдуть роботу або

розпочнуть власний бізнес у країнах ЄС. Це, а також приплив переміщених осіб, може вплинути на ринок житла та комерційної нерухомості, створивши додатковий попит на робочу силу. Проте масштаби такого впливу на європейський ринок праці залишаються невизначеними, що зумовило масштабну гуманітарну кризу, істотні зміни на європейських ринках праці та необхідність коригування політики зайнятості в багатьох країнах.

На сьогодні вивченню питань щодо формування, функціонування ринку праці як у країнах Європейського Союзу, так і в Україні було присвячено чимало наукових праць за авторства іноземних і вітчизняних науковців, серед яких: Johnson G. E. [20], Borjas G. J. [17], Bove V., Elia L. [19], Trax M., Brunow S., Suedekum J. [27], Pavlov K., Pavlova O. [23–25; 31], Харпер Дж. [14], Озтурк І. [7], Вонс Р. [1].

Водночас варто відзначити і те, що недостатньою мірою досліджено саме питання трансформаційних процесів на європейському ринку праці, що функціонує в умовах російської військової агресії проти України.

Мета даної роботи полягає в ретельному аналізі впливу війни в Україні на ринок праці в Європейському Союзі, зокрема в Польщі, а також у визначенні можливих шляхів підтримки цього ринку в умовах кризи.

Завданнями даної роботи є: аналіз впливу війни в Україні на ринок праці в країнах Європейського Союзу, зокрема в Польщі; вивчення тенденцій міграції українців до країн ЄС та їхньої участі в ринку праці; аналіз політичних та економічних заходів, спрямованих на підтримку ринку праці в умовах війни, зокрема в Польщі.

Наслідки міграції для приймаючих країн залежать від ряду економічних, соціальних та інституційних чинників. Теоретичні аспекти впливу міграції на ринок праці зазвичай описуються за допомогою неокласичної конкурентної моделі пропозиції та попиту на ринку праці [20].

Загалом мігранти знижують ціну фактора виробництва (у тому числі праці), для якого вони є відмінними заміниками, і підвищують ціну фактора, для якого вони є комплементарними.

Е. Г. Lewis, Г. J. Borjas, Г. E. Johnson [3; 4; 16; 17; 20] та інші на підставі літературного огляду виділяють такі аспекти:

1. *Ефекти першого рівня:* (I) збільшення загальної популяції у країні прийому, що призводить до зниження маргіальної продуктивності факторів виробництва і розрідження капіталу (його нижчого рівня на одного працівника); (II) зміна продуктивності праці у країні прийому під впливом ефективності іммігрантів, залежно від їхнього людського капіталу або рівня навичок [16].
2. *Ефекти другого рівня:* (I) виникнення «імміграційного надлишку», спричиненого припливом іммігрантів – внаслідок зростання пропозиції праці, а потім зниження ринкових заробітних плат, прибутки підприємців зростають більше, ніж збитки працівників [17]; (II) сприяння спеціалізації, збільшення конкуренції на ринку праці та внесення нових ідей іммігрантами, що приводить до збільшення загальної продуктивності факторів виробництва або (III) прийняття національними підприємствами менш ефективних технологій, що вимагають більше некваліфікованої робочої сили, або затримання інновацій, що зменшують працездатність і збільшують продуктивність [4].
3. *Соціальні та культурні ефекти:* приплив іммігрантів може сприяти технологічним інноваціям, але, з іншого боку, підірвати соціальну єдність і створити бар'єри координації та спілкування [19; 27].
4. *Субституційний ефект* – іммігранти можуть замінювати місцеву робочу силу, конкуруючи з нею в тих самих секторах і збільшуючи безробіття [9]. Однак емпіричні до-

кази, як правило, відкидають цю гіпотезу. Навіть у професіях, де гнучкість заміни між місцевими працівниками та іммігрантами є високою, вплив імміграції на заробітну плату та безробіття серед місцевого населення здається відносно низьким.

Деякі дослідження вказують на взаємодоповнюваність, а не заміну, між іноземними та місцевими працівниками, оскільки іммігранти розширюють загальний обсяг пропозиції праці. Ранні дослідження не дають однозначних висновків щодо заміності чи взаємодоповнюваності між іноземними та внутрішніми працівниками.

Наприклад, у Польщі українські іммігранти, які є культурно схожими, досить успішно адаптуються на ринку праці. Та все ж повну асиміляцію можна зафіксувати лише за умови ідентичності їхнього досвіду та характеристик місцевим працівникам з урахуванням різниці в людському капіталі.

Для оцінки ступеня адаптації необхідно порівняти професійний рівень, освіту, сектор зайнятості, зарплати та безробіття іммігрантів і місцевих працівників, до того ж, тимчасові міграції можуть перешкоджати процесу асиміляції.

ШКАЛА ПРИТОКУ ТА ПРИСУТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ІММІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Відносна політична стабільність та економічний добробут Європейського Союзу та інших країн Західної Європи впливають привабливо на іммігрантів. У 2021 р. 23,7 млн осіб (5,3%) із 447,2 млн мешканців ЄС були громадянами країн поза ЄС. У 2020 р. країни-члени надали громадянство 729 тис. особам з постійним місцем проживання на території ЄС, що становить зростання на близько 3% порівняно з 2019 р. У перший рік пандемії COVID-19 до ЄС прибуло 1,9 млн іммігрантів з інших країн світу, що на 30% менше порівняно з 2019 р. [9]. Ситуацію змінила війна в Україні, що призвела до інтенсифікації міграційних рухів.

У першому кварталі 2022 р. кордон з Україною в напрямку Польщі перетнуло 3 192 754 іноземців (на 256% більше порівняно з аналогічним періодом 2021 р.), з них 3 046 762 (приблизно 94%) були громадянами України. Загалом протягом цього часу через всі ділянки східного кордону Польщі прибуло 3 180 897 громадян України [10].

Зовнішня еміграція з України посилилася після анексії Кримського півострова Російською Федерацією у 2014 році, після Революції Гідності в листопаді 2013 року, під час якої українське суспільство висловило масовий протест проти відмови від інтеграції України до Європейського Союзу. Росія сприйняла потенційну інтеграцію України

із Західною Європою як загрозу реалізації одного з найважливіших своїх національних інтересів – контролю над географічною територією колишнього СРСР. Після російської агресії проти України у 2014 році глибока економічна криза та зростання безробіття призвели до того, що до Польщі та інших країн Європейського Союзу приїжджають переважно економічні іммігранти. У Польщі помітно збільшення масштабів імміграції з України, зокрема збільшення кількості виданих громадянам позитивних рішень про постійне проживання (з 3 886 у 2014 р. до 6 730 у 2015 р.) і тимчасове проживання (з 17 103 у 2014 р. до 37 833 у 2015 р.) [2].

Ще одним важливим фактором, який приваблював іммігрантів з України, була можливість з 11 червня 2017 р. перетнути зовнішні та внутрішні кордони ЄС на період до 90 днів лише за наявності чинного біометричного паспорта, без потреби отримання короткострокової візи.

Уроки перед початком поточного конфлікту (2017–2019) українські емігранти переважно обирали Польщу (53%), Чехію (9%), Німеччину (8%) та Угорщину (8%) як свої нові місця проживання, і лише 24% з них обирали Єврозону. Попри це після внутрішньоєвропейського перерозподілу в період між 2017 та 2020 рр. у середньому 75% усіх українських мігрантів оселилися в країнах, які використовують євро. Особливо велика кількість з них вибрала Італію (30%), Німеччину (18%) та Іспанію (13%) як свої нові місця проживання.

Крім того, Європейський Союз та Єврозона показали здатність приймати значну кількість біженців, поглинаючи відповідно 92% та 86% усіх заяв на прихисток, поданих у першій інстанції громадянами поза ЄС у країнах ЄС, Ісландії, Норвегії, Швейцарії, Туреччині та Великій Британії. Найбільше таких заяв було подано в Німеччині (приблизно 38%), Франції (15%) та Італії (11%).

Внаслідок великого потоку біженців у 2015 р. кількість заяв на прихисток у першій інстанції драматично зросла у 2016 і 2017 рр., проте більшість таких заяв була подана громадянами країн поза Європою (наприклад, Афганістану, Еритреї, Ірану, Іраку, Пакистану, Нігерії та Сирії). Понад половина цих біженців (55%) обрали Німеччину для нового місця проживання, але значна кількість (по 8%) також вирушила до Швеції, Італії та Франції [18; 28].

У табл. 1 наведено дані про зовнішні переміщення з України з моменту вторгнення російських військ у лютому до середини липня 2022 року. З приблизно 9,17 мільйонів осіб, які залишили Україну, майже 7 мільйонів (76,3%) вирушили безпосередньо до Європейського Союзу, переважно до Польщі. Польща відіграє ключову роль серед країн, які приймають мігрантів, – близько 4,63 мільйона осіб (50,5%) прибули на її територію протягом періоду з 24 лютого по 12 липня 2022 р. Водночас в Україну повернулося принаймні 3,56 мільйона осіб, переважно українців, які жили за кордоном перед початком конфлікту, і які поверталися до країни, щоб захистити її від російської агресії.

У Європі до середини липня (12–13.07) перебувало загалом близько 5,83 млн біженців з України. З них 3,13 млн (54%) знаходилися в сусідніх країнах, а 2,69 млн (46%) – в інших країнах. Понад 1,2 млн осіб (1/5 від загальної кількості) перебували в Польщі, що пояснюється не лише географічними причинами (спільний кордон завдовжки 535 км), а також культурними, мовними та багатолітніми традиціями робочої міграції між Україною та Польщею. Усього в Європейському Союзі було зареєстровано близько 3,92 млн (67%) біженців, найбільше поза Польщею – в Німеччині та Чехії. Понад 1,6 млн осіб виїхало до Росії.

Майже 94% усіх українських біженців, які знаходяться у 27 країнах – членах Європейського

Таблиця 1

Перетин кордону після початку повномасштабної війни в Україні

Країни, що межують з Україною	З України (24.02–12.07.2022), осіб	Відсоток загальної кількості, %	В Україну (24.02–12.07.2022), осіб	Чистий відтік з України, осіб
Польща (ЄС)	4 627 610	50,5	2 590 357	2 037 253
Угорщина (ЄС)	949 664	10,4	дані відсутні	
Румунія (ЄС)	8 319 757	9,1	492 559	339 398
Словаччина (ЄС)	589 147	6,4	320 956	268 191
Молдова	531 869	5,8	163 164	368 705
Росія	1 625 231	17,7	дані відсутні	
Білорусь	16 675	0,2	дані відсутні	
Разом	9 172 153	100,0	3 567 036	3 013 547

Джерело: складено за даними [12; 26].

Союзу (100% у Польщі), скористалися механізмом тимчасового захисту, який надається ЄС. Крім права на проживання, доступу до житла, соціальної допомоги, правової та медичної допомоги та освіти для дітей, цей механізм передбачає доступ до ринку праці в кожній конкретній країні (залежно від національної політики ринку праці).

Важливо підкреслити, що права, які випливають з тимчасового захисту, є чинними лише в країні Європейського Союзу, яка видала дозвіл на проживання.

Відношення кількості осіб, яким надано захист, до кількості зареєстрованих біженців у кожній окремій країні, яке перевищує або становить менше 100%, вказує на потоки переселенців з України між різними країнами. Тимчасовий захист надає їм право на переселення до іншої країни ЄС до отримання документа на проживання, а також право на вільне пересування в країнах ЄС (крім країни проживання в ЄС) протягом 90 днів у 180-денний період після отримання документа на проживання в приймаючій країні ЄС.

Активність у працевлаштуванні іммігрантів з України є значною. Ще до поточного конфлікту існувала значна група українців, які проживали у країнах Європи, включно з Польщею, і складала потенційно працездатний контингент. За даними Євростату, у країнах Європейської економічної зони (ЄЕЗ) та Швейцарії на 2021 р. було зареєстровано близько 665 тис. громадян України у трудовому віці.

Варто зазначити, що їхня кількість зросла між 2014 р. (коли відбулася анексія Криму) і 2021 р. на приблизно 26%, що є найвищим показником у Литві, Угорщині, Латвії, а також у Болгарії, тобто в так званих старих країнах – членах ЄС. Проте країни приїому різнилися за структурою українців у трудовому віці за статевим складом. У 2021 р. чоловіки переважали лише в шести з них, із рішучою перевагою в Литві та Латвії. Жінки склали більшість у ЄС-21 та всій групі країн, з найвищим відсотком у Італії, Німеччині, Австрії, Бельгії та Швейцарії.

Першою зміною на ринку праці, яку вже спостерігають, є зміна структури за статевим складом потенційних працівників з України. У Польщі перед початком війни приблизно 70% становили чоловіки, які знаходили роботу в основному в будівельній, логістичній та промисловій галузях. На даний час це в основному жінки, яким складно зайняти вакансії, що виникли в цих галузях після відходу українських чоловіків [14].

Отже, внаслідок відтоку українських чоловіків та припливу жінок на ринок праці ЄС відбувається зменшення пропозиції робочої сили в галузях, де переважають чоловіки (будівництво,

логістика та складське господарство, ІТ тощо), та зростання в найманій праці у професіях, що традиційно вважаються жіночими (наприклад, готельній справі, догляді, торгівлі, прибиранні).

Міграція з України до Польщі передбачає такі умови для легальної праці в країні (рис. 1).

Таким чином, основними умовами для законної трудової міграції громадян України до Польщі є наявність дозволу на тимчасове проживання та реєстрація на ринку праці, що забезпечує їх соціальний захист та економічну активність в умовах тривалої війни в Україні.

Дослідження цих умов дозволяє зробити висновки про готовність польського законодавства швидко реагувати на гуманітарну кризу та сприяти інтеграції українських робітників на національному ринку праці.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 р. країни ЄС стали основними приймаючими державами для мільйонів українських біженців. Передусім було активовано Тимчасовий проект захисту, який забезпечив основні права для українців, у тому числі працевлаштування. Водночас окремі країни ухвалили додаткові положення. Так, у Польщі запроваджено онлайн-платформу для пошуку робочих місць серед біженців. У Німеччині спрощено процес визнання кваліфікацій та скорочено бюрократичні процедури. Угорщина надала податкові пільги для роботодавців, які зайняли українців.

Більшість європейських держав усвідомили важливість забезпечення конструктивних умов для економічної адаптації українських біженців з метою пом'якшення наслідків кризи та прийняли заходи щодо полегшення доступу таких осіб до ринків праці, деякі з яких наведено в табл. 2.

Аналіз дій окремих країн ЄС дозволяє констатувати, що найбільш поширеними практиками спрощення правил працевлаштування українців стали: скасування візових і дозвільних процедур, надання тимчасового захисту, компенсація заробітної плати роботодавцям. Такі кроки сприяли швидкій інтеграції українських біженців на ринках праці ЄС.

Станом на 2024 р. українці продовжують складати значну частку працюючих мігрантів у таких країнах ЄС, як Польща, Чехія та Німеччина. Водночас посилюється інтеграція на ринку праці, зокрема завдяки поліпшенню мовних навичок.

Оскільки у зв'язку з російською агресією та масштабним виїздом українців із країни зросла чисельність української діаспори в багатьох європейських державах, виникає необхідність проведення аналізу рівня їх інтеграції на ринках праці європейських країн (табл. 3).

Рис. 1. Умови для легальної праці в Польщі

Джерело: сформовано на основі [5; 6].

Таблиця 2

Заходи окремих держав ЄС щодо спрощення доступу українців до ринків праці

Країна	Заходи для полегшення працевлаштування українців
Італія	Спрощена процедура отримання дозволу на роботу та тимчасового проживання. Видано більше 250 тисяч дозволів
Чехія	Ухвалений закон, що дає українцям право працювати без спеціального дозволу протягом 9 місяців. З червня 2022 р. – державне медичне страхування
Словаччина	Тимчасовий захист, що дозволяє працювати без необхідності дозволів чи патентів на роботу
Хорватія	Спрощена процедура отримання дозволів на роботу для українців та їхніх родичів
Кіпр	Фінансова допомога роботодавцям, які залучали українців на роботу, покриваючи частину заробітної плати
Німеччина	Програма, яка компенсує роботодавцям до 100% заробітної плати українських працівників протягом 6 місяців
Італія	Виділення коштів на оплату соціальних внесків для компаній, що зайняли українців
Чехія	Компенсація роботодавцям частини зарплати та витрат на навчання українських працівників протягом року
Польща	Звільнення роботодавців від податків та зборів на зарплату українців протягом 6 місяців

Джерело: складено на основі [3; 7; 11; 13].

Оцінюючи статистичні дані в табл. 3, можна дійти таких висновків стосовно ринків праці європейських держав:

- ✦ найбільша чисельність зареєстрованих громадян України спостерігається в Польщі, Німеччині та Чехії. Проте найвищий відсоток працевлаштованих громадян України

серед зареєстрованих перебуває в Польщі – 65%;

- ✦ високими показниками зайнятості українців також відзначаються Велика Британія (61%) та Швеція (56%);
- ✦ найменша частка працевлаштованих спостерігається в Італії, Німеччині та Швейцарії – лише 19%;

Чисельність української громади та зайнятість українців в окремих країнах ЄС, на 01.01.2024 р.

Країна	Чисельність зареєстрованих громадян України, тис. осіб	Кількість працевлаштованих українських громадян, тис. осіб	Питома вага працевлаштованих українців, %
Польща	990,0	643,5	65
Велика Британія	246,8	150,5	61
Швеція	41,4	23,2	56
Литва	50,7	26,9	53
Чехія	368,7	188,0	51
Естонія	50,5	23,2	46
Нідерланди	94,4	43,4	46
Данія	39,7	18,3	46
Франція	70,6	23,3	33
Ірландія	97,5	27,3	28
Італія	167,5	31,8	19
Швейцарія	66,1	12,6	19
Німеччина	1100,0	209,0	19
Разом	8283,9	3381,0	41

Джерело: складено за даними [12; 26; 28, 29].

- ✦ загалом чим менша країна за територією та населенням, тим вищим є відсоток зайнятих українців – Литва, Естонія, Данія показали понад 45% працевлаштованих громадян України.

На останньому етапі аналізу слід зазначити, що загалом у Європі близько 41% зареєстрованих працездатних українських мігрантів знайшли роботу. Це говорить про те, що, незважаючи на попит на робочу силу окремих професій, інтеграція українців на ринках праці європейських країн перебуває в неоднозначному стані, залежно від країни.

Таким чином, можна стверджувати, що найкращі умови для працевлаштування українці знаходять в країнах Центрально-Східної Європи, насамперед Польщі, де їх інтеграція на ринку праці найвища, хоча інтеграція української діаспори на ринках Європи вимагає подолання значних труднощів та потребує подальшого аналізу чинників, які стримують повноцінне залучення мігрантів до праці.

До того ж, у зв'язку з масовим виїздом українців з країни через військову агресію Росії та значними трансформаціями на європейських ринках праці, важливим є комплексне дослідження масштабів та особливостей української трудової міграції до окремих країн ЄС у графічному форматі, як зображено на *рис. 2*.

Такий підхід дозволить наочно оцінити масштаби міграційних процесів, порівняти рівень інтеграції українців на ринках праці, виявити тенденції й особливості їхньої адаптації в різних країнах. Отримані дані сприятимуть кращому розумінню трансформацій і формулюванню рекомендацій щодо підтримки українців.

Аналізуючи наведені в графіку дані, можна виділити такі тенденції:

1. Найбільша кількість зареєстрованих українців спостерігається в Німеччині, що, ймовірно, зумовлено економічним потенціалом країни, проте висока конкуренція на ринку праці та бюрократичні процедури ускладнюють пошук роботи.
2. Найвищий відсоток працевлаштованих від загальної кількості спостерігається в Польщі, що може свідчити про кращі можливості знайти роботу, а також пояснюється подібними та спорідненими мовою та культурою, що полегшує адаптацію українців.
3. Значну кількість українців та їх високу зайнятість демонструють також Велика Британія (що зумовлено давніми міграційними зв'язками, перевагами економіки та високим рівнем заробітної плати), Швеція (що пов'язано з попитом на робочу силу у сферах опіки та технічних професій) та Чехія (імовірною причиною є попередні активні трудові міграції та високий попит на укра-

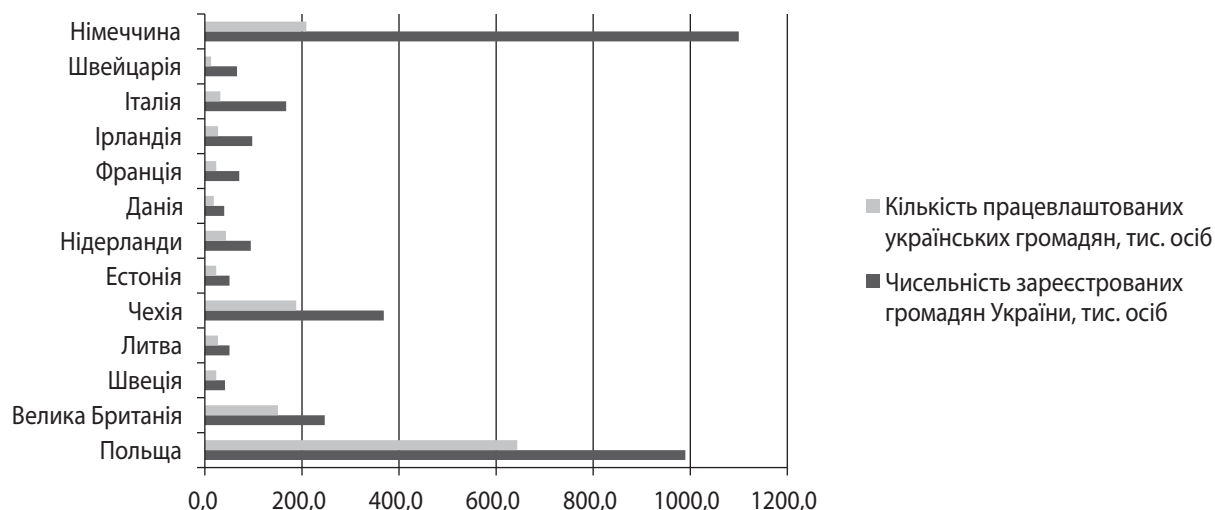

Рис. 2. Розподіл українських мігрантів у країнах ЄС і рівень їх інтеграції на 01.01.2024 р.

Джерело: сформовано на основі [21; 26; 30].

їнську робочу силу, хоча зараз конкуренція на чеському ринку праці зростає).

4. Натомість найнижчі показники зайнятості українців зафіксовано в Італії, адже складна бюрократія та мовні бар'єри гальмують інтеграцію українців на локальному ринку праці, та у Швейцарії, де, незважаючи на високий рівень доходів, жорсткі вимоги до професійної кваліфікації та мовні бар'єри ускладнюють працевлаштування українців в умовах постійної міграції робочої сили.
5. Загалом графік демонструє неоднакові темпи інтеграції українських мігрантів на ринках праці досліджених країн.

Важливим є дослідження динаміки рівня безробіття в країнах Європейського Союзу за останні три роки, оскільки саме за цей період відбулися масштабні зміни на ринку праці у зв'язку з російською агресією проти України. Масовий виїзд українських громадян до країн ЄС та їх входження на ринки праці цих держав зумовили певні трансформації – зростання чи зменшення попиту на окремі види робочої сили, зміни рівнів безробіття. Аналіз соціально-економічних наслідків війни в Україні для Європи потребує оцінки її впливу на ринки праці країн-членів, зокрема з точки зору динаміки рівня безробіття за останні три роки, як зображено на рис. 3.

На основі даних, наведених на рис. 3, можна зробити висновки, відповідно до яких загалом протягом досліджуваного періоду 2021–2023 рр. відбулися такі зміни в рівні безробіття в досліджуваних країнах:

- ✦ у більшості країн у 2022 р. порівняно з 2021 р. (Польща, Швеція, Литва, Естонія, Україна,

Франція, Італія) рівень безробіття незначно знизився або стабілізувався. Це може свідчити про те, що перша хвиля міграції не призвела до різкого збільшення пропозиції праці. Проте вже через рік даний показник зріс, що, своєю чергою, пов'язано з подальшою міграцією українців та складнощами їх інтеграції;

- ✦ у Великій Британії, Чехії, Ірландії, Нідерландах, Данії та Швейцарії рівень безробіття трохи зріс протягом 2021–2022 рр. і залишався стабільним або трохи знизився за 2023 р. Очевидно, українці ще не повністю адаптувалися на ринках цих країн за перший досліджуваний рік, хоча вже протягом 2023 року рівень адаптації емігрантів істотно зріс;
- ✦ найбільше зниження рівня безробіття у 2022 р. спостерігалось в Німеччині, причиною чого може бути те, що німецький ринок потребує робочої сили, однак протягом 2023 р. такі країни, як Швеція, Нідерланди та Швейцарія також зберегли тенденцію до зниження безробіття. Дана ситуація говорить про високий попит на працю українців;
- ✦ загалом вплив першої хвилі міграції на рівні безробіття був незначним, що можна пояснити ще незавершеною інтеграцією українців за перший рік повномасштабного вторгнення.

Таким чином, рівень безробіття здебільшого зріс там, де найбільше було проблем з адаптацією українців.

Як підсумок можна стверджувати, що масштабна міграція з України внаслідок війни справила помітний вплив на ринки праці європейських кра-

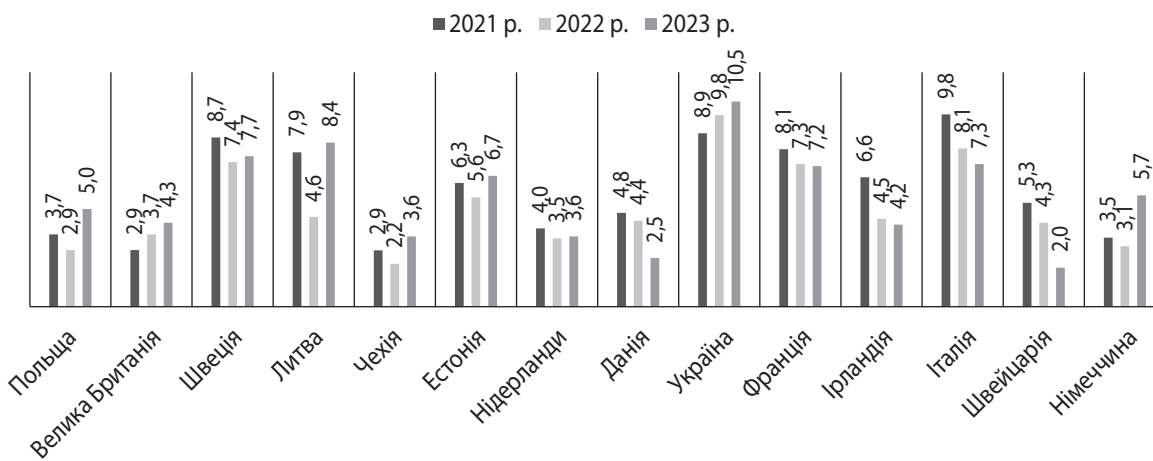

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття в європейських країнах за 2021–2023 рр., %

Джерело: сформовано на основі [26; 30].

їн, зокрема збільшивши рівень безробіття в деяких державах і сприяючи його зниженню в інших за умови ефективної інтеграції українських переселенців.

ВИСНОВКИ

Кількість українських біженців та частка тих, хто залишиться в ЄС та інших країнах Західної Європи в середньостроковій перспективі, буде залежати від тривалості та суворості війни. У разі продовження або загострення бойових дій кількість втікачів збільшиться. Подовжений і більш інтенсивний збройний конфлікт, імовірно, також зменшить частку повернення біженців в Україну.

Структура біженців за віком буде мати важливе значення для їх впливу на пропозицію праці в приймаючих країнах. Після вторгнення Росії Україна ввела в усій країні воєнний стан, що перешкоджає чоловікам віком від 18 до 60 років покинути країну. Внаслідок цього перші хвилі біженців включали старших людей, дітей та жінок працездатного віку. У Польщі серед громадян України зі статусом UKR особи передпродуктивного віку (до 18 років) та післяпродуктивного віку становили меншість (загалом близько 47%). На пізніших етапах деякі українські чоловіки працездатного віку можуть приєднатися до своїх сімей за кордоном, збільшуючи там робочу силу. Навіть незалежно від подальшого розвитку війни між Росією та Україною та її врегулювання країни – члени ЄС мають бути готовими до того, що кількість іммігрантів з України буде значно вищою, ніж у першому півріччі 2022 р.

Одним із факторів цього зростання є щораз більший попит на працю в певних професіях, який місцеві громадяни не можуть або не бажають повністю задовольнити.

Зважаючи на те, що в Єврозоні вже існує значна українська спільнота, а країни, що входять до

цїєї зони, мають економічні можливості для прийому втікачів з України, які постраждали від війни, вони можуть бути більш зацікавлені в поселенні на її території, ніж в інших країнах. У Польщі регіональний розподіл громадян України – як тих, хто має дозвіл на проживання, так і тих, хто прибув після 24 лютого 2022 р., також вказує на їхні переваги у проживанні в економічно розвинених воєводствах (головним чином у великих містах). Концентруючись у цих регіонах, вони передусім забезпечують їхні ринки праці.

Незважаючи на швидкі політичні заходи, які приймаються національними та європейськими владами, бар'єри на ринку праці та за його межами (недостатні мовні навички, відсутність дитячих дошкільних закладів, проблеми з визнанням кваліфікацій) залишаються серйозними перешкодами для біженців, ускладнюючи їхню інтеграцію на ринках праці країн, які їх приймають, особливо в середньостроковій перспективі. З огляду на обмежений строк тимчасового захисту в ЄС, у найближчому майбутньому біженці, ймовірно, переважно займатимуть тимчасові роботи.

У майбутньому ставлення до українських біженців на ринку праці буде визначатися економічною ситуацією в різних країнах. Зростає безробіття, інфляція та сповільнення економічного зростання можуть бути сприйняті частиною суспільства як наслідок масової міграції. Останні роки, особливо після подій 2015 р., призвели до збільшення обурення тим, що нестабільність на ринку праці й економічні показники можуть взаємодіяти та викликати різні думки щодо імміграції, включно з антиімміграційними настроями, такі як «захоплення робочих місць», зниження зарплат і тиск на державні витрати. Тому важ-

ливо, щоб країни прийому підтримували швидку інтеграцію біженців на ринку праці. Підготовка до інтеграції нових працівників – це завдання як для політичних рішень на всіх рівнях, так і для всіх роботодавців та суспільства.

Невизначеність щодо подальшого розвитку війни ускладнює точне оцінювання її можливого впливу на ринок праці. Відсоток українських біженців у працездатному віці визначатиме їх вплив на робочу силу країн, які їх приймають. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вонс Р. В якій країні найбільше працевлаштованих біженців з України: інфографіка. *ГЛАВКОМ*. 20.11.2023. URL: <https://glavcom.ua/country/society/v-jakij-krajini-najbilshe-pratsevlashтованих-біженців-z-ukrajini-infohrafika-969683.html>
2. Карти та статистичні дані іммігрантів та міграційних служб полоністики. *MIGRATIONS.GOV.PL*. URL: <https://migracje.gov.pl/statystyki/zakres/swiat/>
3. Lewis E. G. Immigrant-Native Substitutability: The Role of Language Ability. *NBER*. November 2011. DOI: 10.3386/w17609.
4. Lewis E. Immigration, Skill Mix, and the Choice of Technique. *Federal Reserve Bank of Philadelphia. Working Paper*. May 2005. No. 05-8. URL: <https://www.philadelphiafed.org/-/media/frbp/assets/working-papers/2005/wp05-8.pdf?la=en&hash=AE34769775EF23BCA26FC69B79378DFC>
5. Легальна робота в Польщі. Відділ у справах іноземців. *Великопольське воєводське управління у м. Познань*. URL: <https://migrant.poznan.uw.gov.pl/uk/procedure/legalna-robota-v-polshchi>
6. Легальне перебування на території Польщі. Сайт для громадян України. *Gov.pl*. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/Lehalne-perebuvannya-v-Polshchi>
7. Озтурк І. У яких країнах біженцям з України найлегше знайти роботу. *ГЛАВКОМ*. 06.02.2024. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/u-jakikh-krajina-kh-lehshe-znajti-robotu-bizhentsjam-z-ukrajinita-shcho-jim-proponujut-984443.html>
8. Імплементативне рішення Ради ЄС (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року, яке встановлює існування масового напливу переміщених осіб з України в розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС і призводить до запровадження тимчасового захисту (Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2022/382 z dnia 4 marca 2022 r. stwierdzająca istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkująca wprowadzeniem tymczasowej ochrony). *ST/6846/2022/INIT. EUR-Lex*. 2022. URL: http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj/pol
9. Migration and migrant population. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population
10. Statystyki SG. *Straż Graniczna*. URL: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>
11. Тимчасовий захист для українських біженців в Італії в 2024 році – enableme.org.ua. *EnableMe Україна*. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/timcasovij-zahist-dla-ukrains-kih-bizenciv-v-italii-v-2024-roci-11428>
12. Україна входить до десятки країн світу з найвищими показниками безробіття. *Слово і Діло*. 12.10.2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/10/12/infografika/svit/ukrayina-vxodyt-desyatky-krayin-svitu-najvyshhymu-pokaznykamy-bezrobittya>
13. Умови працевлаштування іноземців у Чехії. URL: <https://metropolevsech.eu/ua/potrebuji-resit/zamestnani/podminky-prace-cizincu/>
14. Харпер Дж. Українські жінки змінюють спосіб роботи в Польщі. *The First News*. 2022. URL: <https://www.thefirstnews.com/article/russias-war-on-ukraine-has-had-a-profound-impact-on-the-polish-job-market-as-over-100k-ukrainian-women-join-workforce-30620>
15. Akimova L. M., Levytska S. O., Pavlov K. V. et al. The Role of Accounting in Providing Sustainable Development and National Safety of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. Vol. 3. No. 30. P. 54–61. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcapter.v3i30.179501>
16. Borjas G. J. Economic Benefits of Migration. *Journal of Economic Prospects*. 1995. Vol. 9. No. 2. P. 3–22. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.9.2.3>
17. Borjas G. J. Immigration and Economic Growth. *National Bureau Of Economic Research*. 2019. Working Paper 25836. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25836/w25836.pdf
18. Botelho V., Hägele H. Integrating Ukrainian refugees into the euro area labour market. *European Central Bank*. 01.03.2023. <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog.230301~3bb24371c8.en.html>
19. Bove V., Elia L. Migration, Diversity and Economic Growth. *World Development*. 2017. Vol. 89. P. 227–239. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.08.012>
20. Johnson G. E. The Labor Market Effects of Immigration. *ILR Review*. 1980. Vol. 33. Iss. 3. P. 331–341. DOI: <https://doi.org/10.1177/001979398003300304>
21. Labour market information: Poland. *EURES (European Employment Services)*. 17.10.2023. URL: https://eures.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-poland_en
22. Pryshchepa O., Kardash O., Yakymchuk A. et al. Optimization of multi-channel queuing systems with a single retail attempt: Economic approach. *Growing Science*. 2020. Vol. 9. Iss. 4. P. 559–564. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.dsl.2020.8.002>
23. Pavlov K. Competitive Features in the Market Structure of Housing Property with Regard to Regional Definitions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 3. No. 4. P. 191–198. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-4-191-198>

24. Yakymchuk A., Valyukh A., Irtyshcheva I. et al. Economic Diagnostics and Management of Eco-Innovations: Conceptual Model of Taxonomic Analysis. In: *Intelligent Human Systems Integration*. 2021. Vol. 1322. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-68017-6_84
25. Pavlova O., Pavlov K., Horal L. et al. Integral estimation of the competitiveness level of the western Ukrainian gas distribution companies. *Accounting*. 2021. Vol. 7. Iss. 5. P. 1073–1084. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.ac.2021.3.001>
26. Situation Ukraine refugee situation. *Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
27. Trax M., Brunow S., Suedekum J. Cultural diversity and plant-level productivity. *Regional Science and Urban Economics*. 2015. Vol. 53. P. 85–96. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2015.05.004>
28. Ukrainian refugee crisis: the current situation [EN/CS]. *ReliefWeb*. 25.01.2024. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-refugee-crisis-current-situation-encs>
29. Unemployment by country 2024. *World Population Review*. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/unemployment-by-country>
30. Country Comparisons – Unemployment rate. *The WorldFactBook*. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/unemployment-rate/country-comparison/>
31. Yakymchuk A., Valyukh A., Diugowanets O. et al. Public Administration and Economic Aspects of Ukraine’s Nature Conservation in Comparison with Poland. In: *Advances in Human Factors, Business Management and Leadership*. 2020. Vol. 1209. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-50791-6_33

REFERENCES

- Akimova, L. M. et al. “The Role of Accounting in Providing Sustainable Development and National Safety of Ukraine”. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 3, no. 30 (2019): 54-61. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v3i30.179501>
- Borjas, G. J. “Economic Benefits of Migration”. *Journal of Economic Prospects*, vol. 9, no. 2 (1995): 3-22. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.9.2.3>
- Borjas, G. J. “Immigration and Economic Growth”. *National Bureau Of Economic Research*. 2019. Working Paper 25836. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25836/w25836.pdf
- Botelho, V., and Hagele, H. “Integrating Ukrainian refugees into the euro area labour market”. *European Central Bank*. March 01, 2023. <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog.230301~3bb24371c8.en.html>
- Bove, V., and Elia, L. “Migration, Diversity and Economic Growth”. *World Development*, vol. 89 (2017): 227-239. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.08.012>

- “Country Comparisons – Unemployment rate”. *The WorldFactBook*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/unemployment-rate/country-comparison/>
- “Implementatsiine rishennia Rady YeS (YeS) 2022/382 vid 4 bereznia 2022 roku, yake vstanovliuie isnuvannia masovoho napyvu peremishchenykh osib z Ukrainy v rozuminni statti 5 Dyrektyvy 2001/55/ YeS i pryzvodyt do zaprovadzhennia tymchaso- voho zakhystu (Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2022/382 z dnia 4 marca 2022 r. stwierdzajaca istnienie masowego napywu wysiedlencow z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkujaca wprowadzeniem tymczasowej ochrony)” [Implementing Decision of the Council of the EU (EC) 2022/382 of March 4, 2022, Which Establishes the Existence of a Mass Influx of Displaced Persons from Ukraine Within the Meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC and Leads to the Introduction of Temporary Protection]. ST/6846/2022/ INIT. *EUR-Lex*. 2022. http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj/pol
- Johnson, G. E. “The Labor Market Effects of Immigration”. *ILR Review*, vol. 33, no. 3 (1980): 331-341. DOI: <https://doi.org/10.1177/001979398003300304>
- “Karty ta statystychni dani immihrantiv ta mihratsiinykh sluzhb polonistyky” [Maps and Statistical Data of Immigrants and Migration Services of Polonistics]. *MIGRATIONS.GOV.PL*. <https://migracje.gov.pl/statystyki/zakres/swiat/>
- Kharper, Dzh. “Ukrainski zhinky zminiuiut sposib roboty v Polshchi” [Ukrainian Women Are Changing the Way They Work in Poland]. *The First News*. 2022. <https://www.thefirstnews.com/article/russias-war-on-ukraine-has-had-a-profound-impact-on-the-polish-job-market-as-over-100k-ukrainian-women-join-workforce-30620>
- “Labour market information: Poland”. *EURES (EUropean Employment Services)*. October 17, 2023. https://eures.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-poland_en
- “Lehalna robota v Polshchi” [Legal Work in Poland]. Vid dil u spravakh inozemtsiv. Velykopolske voievodske upravlinnia u m. Poznan. <https://migrant.poznan.uw.gov.pl/uk/procedury/legalna-robota-v-polshchi>
- “Lehalne перебування на території Polshchi” [Legal Stay on the Territory of Poland]. Sait dlia hromadian Ukrainy. *Gov.pl*. <https://www.gov.pl/web/ua/Lehalne-perubuvannya-v-Polshchi>
- Lewis, E. “Immigration, Skill Mix, and the Choice of Technique”. *Federal Reserve Bank of Philadelphia. Working Paper*. May 2005. <https://www.philadelphiafed.org/-/media/frbp/assets/working-papers/2005/wp05-8.pdf?la=en&hash=AE34769775EF23BCA26FC69B79378DFC>
- Lewis, E. G. “Immigrant-Native Substitutability: The Role of Language Ability”. *NBER*, November (2011). DOI: 10.3386/w17609

- "Migration and migrant population". *Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population
- Ozturk, I. "U yakikh krainakh bizhentsiam z Ukrainy nailehshe znaity robotu" [In Which Countries Is It Easiest for Refugees from Ukraine to Find Work]. *HLAVKOM*. February 06, 2024. <https://glavcom.ua/world/observe/u-jakikh-krajnakh-lehshe-znajti-robotu-bizhentsjam-z-ukrajini-ta-shcho-jim-proponujut--984443.html>
- Pavlov, K. "Competitive Features in the Market Structure of Housing Property with Regard to Regional Definitions". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3, no. 4 (2018): 191-198. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-4-191-198>
- Pavlova, O. et al. "Integral estimation of the competitiveness level of the western Ukrainian gas distribution companies". *Accounting*, vol. 7, no. 5 (2021): 1073-1084. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.ac.2021.3.001>
- Pryshchepa, O. et al. "Optimization of multi-channel queuing systems with a single retail attempt: Economic approach". *Growing Science*, vol. 9, no. 4 (2020): 559-564. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.dsl.2020.8.002>
- "Situation Ukraine refugee situation". *Operational Data Portal*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- "Statystyki SG". *Straz Graniczna*. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>
- "Tymchasovi zakhyt dlia ukrainskykh bizhentsiv v Italii v 2024 rotsi – enableme.org.ua" [Temporary Protection for Ukrainian Refugees in Italy in 2024 - enableme.org.ua]. *EnableMe Ukraina*. <https://www.enableme.com.ua/ua/article/timcasovij-zahist-dla-ukrains-kih-bizenciv-v-italii-v-2024-roci-11428>
- Trax, M., Brunow, S., and Suedekum, J. "Cultural diversity and plant-level productivity". *Regional Science and Urban Economics*, vol. 53 (2015): 85-96. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2015.05.004>
- "Ukraina vkhodyt do desiatky krain svitu z naivysshchymy pokaznykamy bezrobittia" [Ukraine Is Among the Top Ten Countries in the World with the Highest Unemployment Rates]. *Slovo i Dilo*. October 12, 2023. <https://www.slovoidilo.ua/2023/10/12/info-grafika/svit/ukrayina-vxodyt-desyatky-krayin-svitu-najvyshhymy-pokaznykamy-bezrobittya>
- "Ukrainian refugee crisis: the current situation [EN/CS]". *ReliefWeb*. January 25, 2024. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-refugee-crisis-current-situation-encs>
- "Umovy pratsevlashtuvannia inozemtsiv u Chekhii" [Conditions of Employment of Foreigners in the Czech Republic]. <https://metropolevsech.eu/ua/potrebuji-resit/zamestnani/podminky-prace-cizincu/>
- "Unemployment by country 2024". *World Population Review*. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/unemployment-by-country>
- Vons, R. "V yakii kraini naibilshe pratsevlashtovanykh bizhentsiv z Ukrainy: infografika" [Which Country Has the Most Employed Refugees from Ukraine: Infographic]. *HLAVKOM*. November 20, 2023. <https://glavcom.ua/country/society/v-jakij-krajini-najbilshe-pratsevlashtovanikh-bizhentsiv-z-ukrajini-infografika-969683.html>
- Yakymchuk, A. et al. "Economic Diagnostics and Management of Eco-Innovations: Conceptual Model of Taxonomic Analysis". In *Intelligent Human Systems Integration*, vol. 1322. Springer, Cham, 2021. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-68017-6_84
- Yakymchuk, A. et al. "Public Administration and Economic Aspects of Ukraine's Nature Conservation in Comparison with Poland". In *Advances in Human Factors, Business Management and Leadership*, vol. 1209. Springer, Cham, 2020. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-50791-6_33